

Miljø-
direktoratet

Allemannsretten

Foto: Bård Bredesen, Naturarkivet.no

Allemannsretten

En viktig del av kulturarven vår er å være ute i naturen. Vi har fra gammelt av hatt rett til å ferdes i skog og mark, etter elvene, på innsjøer, i skjærgården og til fjells – uavhengig av hvem som eier grunnen. Vi kan høste av naturen – ikke bare saltvannsfisk, bær, sopp og blomster, men også inntrykk og opplevelser.

Hovedprinsippene i allemannsretten er lovfestet i frilufsloven av 1957.

Allemannsretten gjelder i utmark. Der kan du:

- ferdes fritt til fots og på ski
- raste og overnatte
- ri eller sykle på stier og veier
- bade, padle, ro og bruke seilbåt
- plukke bær, sopp og blomster
- fiske fritt etter saltvannsfisk

Med fjellsko og ski...

...kan du ferdes fritt i utmark, sommer som vinter, enten det er på sti/vei, i oppkjørte skiløyper eller om du vil finne din egen vei. Om vinteren kan du også ferdes på frossen eller snødekt åker og eng. Du kan ferdes på sti og vei i innmark hele året, men husk å holde avstand fra gårdstun, hus og hytte.

I utmark kan du stoppe og raste der du vil, men ikke legg rasten inntil hus og hytte der det bor folk, og sørg ellers for å ta nødvendig hensyn til andre som raster. Du kan tenne bål når du er på tur, men vær forsiktig med ild – husk at du ikke kan tenne bål i tidsrommet 15.4. til 15.9. Ikke skad trær når du skal finne ved til bålet, bruk tørre kvister. Hvis du lager bål i strandkanten, må du ikke legge bålplassen rett på svaberg slik at berget sprekker.

Hvis du ferdes og raster i utmark, må du huske:

- å ikke ta snarveier over innmark, gjennom tun eller i nærheten av bebodde hus / hytter
- å respektere ferdselsregler i frilufs- og naturvernområder av hensyn til slitasje og sårbare områder for dyr og planter
- å ikke forstyrre dyre- og fugleliv, spesielt ikke i yngle- og hekketiden
- å ikke skade planteliv, særlig ikke truede og sårbare arter
- å benytte etablerte raste- og bålplasser og være ekstra forsiktig med ild
- å respektere andre brukeres behov for avstand og å ha det stille rundt seg
- å ikke sette opp telt inntil hus eller hytte der det bor folk (minst 150 m hvor det ikke er gjort unntak ved forskrift)
- å ikke forstyrre husdyr på beite
- å respektere nærings- og brukerinteresser

Foto: Bente Rønning/Miljødirektoratet

- å ikke sette opp telt inntil hus eller hytte der det bor folk (minst 150 m hvor det ikke er gjort unntak ved forskrift)
- å respektere nærings- og brukerinteresser

Med sykkel...

...kan du sykle etter veier og stier i lavlandet, og fritt i høyfjellet.

Du kan sykle der hvor det er allmenn ferdselsrett. Du kan også sykle på veier og tilrettelagte stier gjennom innmark for å komme til utmark, men dette gjelder ikke organisert og kommersiell ferdsel. Husk at veien, stien eller terrenget du sykler i, skal kunne tåle slik bruk. I noen markaområder, friluftsområder og naturvernområder kan det være forbudt å sykle eller området kan ha spesielle regler for sykling. Du bør undersøke om det finnes spesielt tilrettelagte sykkelruter og sykkelkart for området.

Hvis du sykler i utmark, må du huske:

- at du ikke må sykle i sårbart terreng og at høyfjellsnaturen er utsatt for terrengslitasje, (myr, tørrberg m.m.)
- at ikke alle stier er egnet for sykling – bruk de stiene som tåler sykling
- å legge sykkelturen til de minst benyttede turstiene for å unngå konflikter med turgåere
- å sykle slik at du ikke forstyrrer vilt og husdyr
- å sykle med en fart som er tilpasset turferdsel og ikke forstyrrer de som går
- å bruke etablerte raste- og bålplasser og være ekstra forsiktig med bruk av ild

Med hest...

...kan du ferdes etter veier og stier i lavlandet, og fritt i høyfjellet.

Du kan ri der hvor det er allmenn ferdselsrett. Du kan også ri på veier og tilrettelagte stier gjennom innmark for å komme til utmark, men dette gjelder ikke organisert og kommersiell ferdsel. Husk at veien, stien eller terrenget du rir i, skal kunne tåle slik bruk. I noen markaområder, friluftsområder og naturvernområder kan det være forbudt å ri eller området kan ha spesielle regler for riding. Du bør undersøke om det finnes spesielt tilrettelagte ridestier og -veier i området. Omfattende organisert bruk av utmark i forbindelse med rideskoler o.l. bør bare skje etter avtale med grunneieren. Vær også klar over at grunneieren kan nekte ferdsel med hestekjøretoy på vei.

Foto: Sigve Reiso, Naturarkivet.no

Hvis du rir i utmark, må du huske:

- at høyfjellsnaturen er utsatt for terrengslitasje, og at du ikke må ri i sårbart terreng (myr, tørrberg m.m.)
- at det ikke er alle stier som er egnet for riding, så bruk veiene og de stiene som tåler riding
- å ri i skritt når du skal passere turgåere
- å unngå å ri i skiløyper og løypespor på skogsveier om vinteren, tråkk heller egne spor
- å være høflig og ta hensyn til gående og syklende, slik at ingen blir skremt eller skadet
- å ikke forstyrre dyre- og fugleliv, spesielt er dette viktig i yngle- og hekketiden
- å ikke bade hesten på badeplasser og i drikkevannskilder
- å respektere nærings- og brukerinteresser

Foto: Kim Abel, Naturarkivet.no

Med telt...

...kan du fritt overnatte på samme sted i utmark inntil to døgn i lavlandet uten å spørre grunneieren. På høyfjellet og langt fra bosatte områder kan du telte i mer enn to døgn. Om Wikke annet fremgår av forskrift skal du aldri sette opp teltet nærmere enn 150 m fra hus eller hytte der det bor folk, og du må passe på at du setter opp teltet slik at det ikke skader ungsbogen. NB! På innmark kan du ikke sette opp telt uten tillatelse fra grunneier. Du kan tenne bål når du er på tur, men vær forsiktig med ild – husk at du ikke kan tenne bål i tidsrommet 15.4. til 15.9. Ikke skad trær når du skal finne ved til bålet, bruk tørre kvister. Hvis du lager bål i strandkanten, må du ikke legge bålplassen rett på svaberget slik at berget sprekker.

Hvis du setter opp telt i utmark, må du huske:

- å ta hensyn til ferdsels- og teltregler i friluftss- og naturvernområde med tanke på slitasje og sårbare områder for dyr og planter
- bruk etablerte raste- og teltplasser hvor dette er etablert
- å legge teltplassen slik at du ikke forstyrrer dyre- og fugleliv særlig i yngle- og hekketiden
- å ikke lage varige spor i vegetasjonen eller terrenget
- å respektere andre brukeres behov for avstand til nabotelt og å ha det stille rundt seg
- å benytte etablerte bålplasser og være ekstra forsiktig med bruk av ild
- å ikke forstyrre husdyr på beite
- å respektere nærings- og brukerinteresser

Foto: Kim Abel, Naturarkivet.no

Med årer og seil...

...kan du ferdes fritt på sjøen, på innsjøer og i elver – og du kan i hovedsak ferdes gratis etter alle vassdrag. For enkelte vassdrag med kanaler og sluser kan det være unntak. Generelt kan du også ferdes med motorbåt på sjøen, på elvestrekninger hvis det er en del av et farbart vassdrag, og i vann som er større enn 2 km². Vær imidlertid oppmerksom på at det finnes lokale regler som kan begrense

tilgangen til motorisert ferdsel i innsjøer og vassdrag, jf. vannressursloven.

For en kortere tidsperiode kan du dra i land båt eller annet fartøy på strandstrekninger i utmark. Ønsker du å legge inntil en privat kai eller brygge, må du spørre eieren eller brukeren om tillatelse. Du kan benytte fortøyningsringer, bolter o.l. i utmark for en kortere tidsperiode så sant det ikke er til vesentlig ulempe for eieren eller brukeren.

Hvis du padler i utmark, må du huske:

- å gjøre deg godt kjent med vassdraget med hensyn til sikkerhet og regelverk før du legger ut på tur
- å alltid bruke redningsvest
- å tørke båt, åre og støvler før du flytter til et annet vassdrag, for å unngå spredning av sykdom
- å desinfisere fiskeredskaper, båt, årer og støvler som er brukt i vassdrag med smittsom fiskesykdom
- å ta hensyn til fiskere og andre brukere langs vann og vassdrag
- å la fiskegarn og annen fangstredskap som blir brukt til fiske, få stå i fred
- å ferdes rolig uten å lage unødig støy
- å ikke forstyrre dyre- og fugleliv, spesielt ikke i yngle- og hekketiden
- å bruke raste- og bålplasser hvor slike er etablert og være ekstra forsiktig med bruk av ild
- å ikke sette opp telt i nærheten av hus og hytte der det bor folk (minst 150 m avstand hvor det ikke er gjort unntak ved forskrift)
- å respektere nærings- og brukerinteresser

Med stang eller håndsnøre...

...kan du fiske etter saltvannsfisk hele året – både fra båt og land. Du kan også fiske gratis i sjøen etter laks, sjørørret og sjørøye med stang fra land hele året, men fra denne hovedregelen kan det i forskrift forekomme unntak. Fisket er ikke tillatt nærmere grensen elv/sjø enn 100 meter i fredningstiden for vassdraget. Ved fiske etter laks, sjørørret og sjørøye i elver og vassdrag må du løse fiskeravgift til staten og vanligvis betale fiskekort til grunneieren. Er du under 16 år, kan du fiske gratis etter innlandsfisk i perioden 1.1. til 20.8. Dette gjelder ikke vassdrag med laks, sjørørret eller sjørøye og heller ikke kreps-efangst eller fiske i kunstige fiskedammer.

Enkelte vann og vassdrag kan være unntatt regelen, og for disse skal det være satt opp skilt om at gratis fiske ikke gjelder. Før du begynner å fiske, må du sette deg inn i fiskereglene.

Hvis du fisker i utmark, må du huske:

- tillatelse til å fiske, eller legitimasjon som viser at du er under 16 år
- å ikke bruke levende fisk som agn
- å ikke flytte levende fisk til annet vassdrag
- å tørke fiskeredskaper, støvler og vadere før du flytter til et annet vann, for å unngå spredning av levende organismer og sykdom
- å desinfisere fiskeredskaper som er brukt i vassdrag med smittsom fiskesykdom
- å sløye og vaske fisken i det vannet den er fanget
- å benytte etablerte raste- og bålplasser
- å ikke forstyrre andre fiskere eller brukere
- å respektere nærings- og brukerinteresser, også ved ferdsel til og fra fiskestedet

Foto: Bård Bredesen, Naturarkivet.no

Ikke spre fiskearter og
-sykdommer!

Med spann og korg...

...kan du plukke bær, sopp, blomster og røtter av ville urter i utmark. Du kan plukke/sanke det du vil ha, og ta det med deg hjem. Vær klar over at det er spesielle regler for å plukke multer i Nordland, Troms og Finnmark. Her kan eier eller bruker nedlegge forbud mot plukking. Et slikt forbud må varsles ved å skilte tydelig, kunngjøre det i avis eller lignende. Har ikke eier eller bruker nedlagt et slikt uttrykkelig forbud, kan man plukke fritt.

I disse fylkene kan eier forby høsting på muldebærland. Det vil si enhver forekomst av muldeplanter uansett voksested, forutsatt at den dekker et område av noen størrelse og har en viss rikholdighet slik at utnyttelsen har økonomisk betydning for grunneieren. Selv om det er høstingsforbud på muldebærland, kan allmennheten alltid plukke multer når de spises på stedet.

På Finnmarkseiendommen kan alle plukke multer til eget bruk, men bare de som bor i Finnmark kan plukke for salg. Vær forsiktig med å samle andre typer naturprodukter som stein, mineraler, torv, mose, lav. Innhent grunneiers tillatelse om du ønsker å samle kristtorn, rirkuler, tæger, never og bark.

Foto: Kim Abel, Naturarkivet.no

Hvis du er på sanketur i utmarka, må du huske:

- å gjøre deg kjent med vernereglene på forhånd dersom du ferdes innenfor et naturvernområde (enkelte områder kan ha forbud mot å plukke blomster, sopp, kjuke og lav)
- å gjøre deg kjent med fredede og truede plantearter, slik at du ikke plukker disse
- å ikke ta røtter, never og rirkuler fra levende trær uten først å spørre grunneieren
- å ikke forstyrre vilt eller husdyr
- å ikke plukke bær helt inntil gårdstun og hus der det bor folk
- å ta hensyn til andre brukere/sankere
- å respektere nærings- og brukerinteresser

Generell informasjon om allemannsretten

Hvis du ønsker å fiske i innlandet, må du skaffe deg nødvendig tillatelse fra grunneier. Er du under 16 år, kan du fiske gratis mellom 1.1. og 20.8. i vassdrag hvor det ikke finnes laks, sjørørret og sjørøye.

Jakt er en grunneierrett som krever grunneieres tillatelse, i tillegg kreves det gjennomført og bestått jegerprøve og betalt jegeravgift. Utmark er udyrket mark og omfatter det meste av vann, strand, myr, skog og fjell i Norge.

Udyrket mindre areal i dyrket mark regnes ikke som utmark.

Innmark er all dyrket jord: åker, eng, kulturbeite, hage, gårdsplasser, hustomter og industriareal. På visse typer innmark som åker og eng kan du likevel ferdes på frossen eller snødekt mark i tidsrommet 15.10. til 30.4. Vær oppmerksom på at innmark ikke trenger å være inngjerdet.

Du skal alltid, enten du ferdes i innmark eller i utmark, lukke grunder etter deg og vise hensyn til dyr som er på beite. Har du hund, må du respektere båndtvangen i tidsrommet 1.4. til 20.8. Vær også forsiktig med ild – husk at du ikke kan tenne bål i tidsrommet 15.4. til 15.9. uten tillatelse fra kommunen. Det er likevel tillatt å gjøre opp ild der det åpenbart ikke kan medføre brann. Gjør deg kjent med de lokale reglene om båndtvang og bålrensing. Vær nøye med å rydde raste- eller teltplassen når du drar. Avfall tar du med deg, ingenting skal ligge igjen!

Foto: Kim Abel, Naturarkivet.no

For mer informasjon:
www.miljodirektoratet.no
www.frifo.no

Tlf 73 58 05 00

post@miljodir.no

www.miljodirektoratet.no

Postboks 5672 Torgarden

7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim:

Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo:

Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har i underkant av 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptre selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring.

Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.